

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

I. ULUSLARARASI İSLAM KÜLTÜR VE
MEDENİYETİ SEMPOZYUMU

“YUNUS EMRE”

10 Temmuz 2021

TAM METİN BİLDİRİLER KİTABI

Editörler:

Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

Doç. Dr. Ahmet EKŞİ

Arş. Gör. Ahmet Faruk YOLCU

Arş. Gör. Ali SATILMIŞ

Arş. Gör. Kâzım Berkay ÖZKARDAŞ

İstanbul, 2021

ENSAR NEŞRİYAT TİC. A.Ş.

© Eserin her türlü basım hakkı anlaşmalı olarak Ensar Neşriyat'a aittir.

ISBN : 978-625-8490-48-0

Sertifika No: 50201

Kitabın Adı

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
I. ULUSLARARASI İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİ SEMPOZYUMU
“YUNUS EMRE”
10 Temmuz 2021
TAM METİN BİLDİRİLER KİTABI

Editörler:

Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

Doç. Dr. Ahmet EKŞİ

Arş. Gör. Ahmet Faruk YOLCU

Arş. Gör. Ali SATILMIŞ

Arş. Gör. Kâzım Berkay ÖZKARDAŞ

Yayın Yönetmeni

Hüseyin KADER

Adem SAYDAN

Tebliğ içeriklerinin bütün hukukî ve akademik sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kapak

Halil YILMAZ

İletişim

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.

Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sok. No: 7 Eyüpsultan / İstanbul

Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04

www.ensarnesriyat.com.tr siparis@ensarnesriyat.com.tr

“BİZİM YUNUS” DERKEN...

Doç. Dr. Yusuf YILDIRIM*

Özet:

Yunus Emre'nin hayatı ve düşünceleri hakkında yapılan çalışmaların sayısı arttıkça hakkındaki bilinmeyenlerin de aynı oranda azalacağı beklenmektedir. Fakat vefatının üzerinden yedi asır geçmesine rağmen Yunus Emre bizim için halen meçhul bir isim olarak varlığını sürdürmektedir. Çünkü düşüncelerini çoğu zaman söylediği şiirlerle dile getiren Yunus Emre'ye ait mükemmel bir divan nüshasına sahip değiliz. Mevcut neşirlerde yer alan birbirinden farklı üsluplarda söylenmiş şiirler karşısında okuyucunun zihnine “Bizim Yunus”un hangi Yunus olduğu sorusu gelmektedir.

Bu tebliğde Yunus Emre'ye isnad edilen farklı karakterlere sahip şiirler hakkında bir değerlendirme yapılacaktır.

Abstract:

As the number of studies on Yunus Emre's life and thoughts increases, it is expected that the unknown about him will decrease at the same rate. However, even though seven centuries have passed since his death, Yunus Emre still exists as an unknown name for us. Because we do not have a perfect divan copy of Yunus Emre, who often expresses his thoughts with his poems. In the face of the poems sung in different styles in the current publications, the question of which Yunus is “Our Yunus” comes to the mind of the reader.

In this paper, an evaluation will be made about the poems with different characters attributed to Yunus Emre.

Giriş

Ülkemizde son yıllarda Yunus Emre hakkında yapılan çalışmaların nicelik olarak hissedilir seviyelere ulaşması memnuniyet vericidir. Üniversitelerde yürütülen bilimsel çalışmaların yanı sıra akademi çevreleri dışında da Yunus'u keşfetmeye dair yoğun bir faaliyet yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Akademik ve popüler yayınlar, konferanslar, ilmi toplantılar, diziler vs. farklı biçimlerde yürütülen bu faaliyetlerle Yunus Emre'nin şahsiyeti ve fikirleri daha iyi bir şekilde görünür hale gelmekte; ismi ve düşüncesi üzerindeki siyah ve kalın sis bulutu biraz daha aralanmaktadır.

---

* Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, yasef_yildirim@hotmail.com

İçinde bulunduğumuz bu yıl Yunus Emre, vefatının 700. yıldönümü münasebetiyle çeşitli etkinliklerle anılmaktadır. Vefatı, insanlık için telafisi mümkün olmayan acı bir kayıp olsa da mesajlarıyla ölümsüzleşen Yunus Emre, “her dem yeniden doğmayı” başaran nadir şahsiyetlerdendir. Özeleştirme yapmak gerekirse, mütefekkir yetiştirmekte özellikle son asırda biraz cimri davranan memleketimiz için Yunus Emre’nin bedenen olmasa da ruhen ve fikren hala aramızda gezinmesi, ruhi yolculuğumuzda rehberlik etmesi açısından bize önemli bir imkan sunmaktadır.

Anadolu irfan geleneğinin temelini atan ve ona istikamet tayin eden Yunus Emre, tarihi şahsiyeti ve yaşadığı hayat bakımından meçhul bir isimdir. Bunda, sufi halk şairleri hakkında genellikle sessiz kalmayı tercih eden tezkirecilerin etkisinin olduğu muhakkaktır. İlahileri Anadolu’nun her köşesinde büyük bir vecd ve coşku içinde okunan, adeta dini bir vecibe gibi hafızalarda saklanan Yunus Emre, halkın nazarında unutulmamış, sözlü gelenek halinde ismi sonraki nesillere aktarılmıştır. Anadolu’nun farklı yerlerinde ismine izafeten tesis edilen onlarca makam, halkın onun isminin unutulmasına gönlünün razı olmadığına bir işarettir. Bu yüzden Yunus Emre hakkında bildiklerimiz neredeyse tamamen halk muhayyilesinin bir tezahürü olan menkıbelerden ibarettir.

Yunus Emre’nin karanlıkta kalan tarihi şahsiyeti gibi bugün mevcut şiirlerin ona aidiyeti meselesi de oldukça sorunludur. Sözlü kültür içinde dilden dile dolaşan ve sonraki nesle aktarılan Yunus Emre şiirlerine Yunus mahlaslı başka şairlerin manzumelerinin karıştığı bilinmektedir. Bu da, şiirlerinin bir araya getirildiği her neşirde, okuyucunun farklı şiirlerle ve dolayısıyla farklı bir Yunus Emre portresiyle karşılaşması sonucunu doğurmaktadır. Mevcut yazma nüshalardan ve mecmualardan hareketle Yunus Emre şiirlerini ayıklamak için uzun bir mesai harcayan Mustafa Tatcı bu durumu şöyle açıklar: “*Divanda verdiğimiz 415 şiirden başka, elimizde 300 kadar daha “Yunus” mahlaslı şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin başka Yunuslara ait olduğunu sanıyoruz.*”¹ Şiirlerin ona aidiyeti etrafında yürütülen yoğun ilmi tartışmalar Yunus Emre’ye dair sorunlu bir başka alana daha işaret etmektedir: Yunus Emre’nin fikri yapısını net bir biçimde tespit etmek. Bu da yine bizi ilk soruna çekmektedir: Mevcut şiirlerin hangilerinin ona ait olduğunun tespiti meselesi. Aksi halde “Bizim Yunus”un hangi Yunus olduğu sorusu hep bir muamma olarak kalacaktır. Ne var ki yapılan sayısız divan neşriyatı, ilmi toplantılar ve akademik faaliyetler sonucunda bunun, görüldüğü kadar kolay bir mesele olmadığını söylemek mümkündür. Çünkü Yunus Emre şiirleri çoğunlukla sözlü kaynaklardan derlenen divan ve mecmua nüshalarından elde edilmektedir. Hal böyle olunca, birbirinden farklı biçim, üslup ve mahiyete sahip ve sayıca birbirini tutmayan şiirlerden gerçek Yunus’a ait olanlarını ayıklama konusunda ciddi bir sorun ortaya çıkmaktadır.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Yunus Emre’nin şiirlerinin tespiti konusunda birbirinden farklı ölçütler kullanılmıştır. Bazı neşirlerde Yunus Emre’nin şiirlerini ihtiva eden divan nüshalarından en eski olanları esas alınmıştır.² En eski nüshaların bile Yunus Emre’nin vefa-

1 Mustafa Tatcı, *Aşık Yunus ve Diğer Yunusların Şiirleri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1991, s. 41.

2 Faruk Kadri Timurtaş’ın hazırladığı neşir, Yunus Emre divanının en eski nüshası olan Fatih Nüshası’ndan aynen aktarılmıştır. Timurtaş, kitabını tanıtırken, “Şimdi bu neşirle, Yunus Emre’ye ait olduğu şüphe götürmeyen bütün şiirleri bir araya getirmiş bulunuyoruz.” ifadelerini kullanır. (Faruk Kadri Timurtaş, *Yunus Emre Divanı*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1980, s. IV.)

tından çok sonra tertip edildiği dikkate alındığında bu kriterin tek başına gerçek Yunus Emre’yi gün yüzüne çıkaramayacağı açıktır. Bunun yanında en eski nüshalarla birlikte çeşitli mecmua ve cönklerde Yunus mahlaslı şiirlerin tenkitli olarak incelendiği ve gerçek Yunus’un şiirlerinin üslup ve dil bakımından diğer şiirlerden ayıklandığı çalışmalar da yapılmaktadır.³ Yunus Emre’nin olgunluk dönemi ile ilk evrelerde söylediği şiirler arasında dil ve üslup bakımından bazı farkların olması tabiidir. Dikkatli davranılmadığı, yani tenkitli neşir sırasında nüsha farklarının alınmasında uygun ve doğru tercihlerde bulunulmadığı takdirde bu kriterin de Yunus Emre’nin sıhhatli ve kusursuz bir divan nüshasını ortaya koymasına olası görünmemektedir. Fuad Köprülü de Yunus Emre divanının güvenilir bir nüshasını elde etmek için şiirlerin “lisani tedkik”e göre incelenmesi gerektiği görüşündedir.⁴ Ona göre Gülşehri, Aşık Paşa ve Veled Çelebi’nin eserleri gibi o döneme ait olduğu kesin olarak bilinen eserlerdeki dil özellikleri ile Yunus Emre’nin çeşitli divan nüshalarındaki ve mecmualar içindeki şiirleri karşılaştırılmak suretiyle yeni ve güvenilir bir nüsha elde edilebilir. Ancak bunda da şöyle bir sorun dikkati çekmektedir: Çoğu sözlü kültürden aktarılan Yunus şiirlerinin, daha sonraki asırlarda yazıya geçirilirken müstensih tarafından o dönemin dil hususiyetlerine göre tekrar düzenlenmiş olma ihtimali her zaman vardır. Bu durumda Yunus’un yaşadığı dönemin dil özelliklerini taşımadığı için bu şiirlerin Yunus Emre’ye ait olmadığını iddia etmek ne kadar isabetli olabilir?

Bu yazıda, Yunus Emre şiirlerinin tasavvufi düşünce tarihindeki yeri ve bunların tasavvuf şiirinde hangi gelenek içinden söylenen manzumeler olduğu konusu tartışılacaktır. Bu tartışmanın sonunda, şiirlerin ona aidiyeti meselesinde kullanılagelen diğer kriterlerle birlikte bu kıstasın da -iddialı olunmamakla birlikte- değerlendirmeye tabii tutulması teklif edilecektir. Ama bunu söylerken amacımız, diğer kriterlere alternatif sunmak ya da onların artık geçerliliğini yitirdiğini ve Yunus Emre şiirlerinin tespitinde sadece bu açıdan bakılması gerektiğini belirtmek değildir. Aksine kullanılagelen kıstasların hepsinin belli ölçülerde değerli olduğunu ama bunların yanında bu kıstasın da kullanılmasının faydalı olacağını düşünüyoruz. Ama önce sufi gelenekteki iki farklı telakki hakkında kısa bir gezinti yapalım.

Tasavvuf düşüncesinde Allah’a ulaşmanın iki önemli yolundan bahsedilir. Bunlar; Basra tasavvuf mektebinden Hasan Basri’nin etrafında teşekkül eden derin bir *hüzün* ve *korku anlayışı* ile Rabiâtü’l-Adeviyye tarafından başlatıldığı söylenen *aşk yoludur*. Hüzün ve korkunun hakim olduğu zühd anlayışında Allah’ın zikri, ibadet, cennet ümidi ve cehennem korkusu öne çıkarken, Allah aşkını esas alan meşrepte ise dünyevi ve uhrevi beklentilerden ziyade Allah’ın cemaline kavuşma isteği en temel vafidir. Çünkü onlara göre kainatın yaratılışı ilahi aşkın bir sonucudur. Sufiler arasında kudsi hadis olarak büyük ilgi gören “Ben gizli bir hazine idim” sözü de bu çerçevede yorumlanır, yani kainat Allah’ın hüsn sıfatının tecelli etmesi sonucu ortaya çıkmıştır.⁵ Bu görüşe göre evren baştan sona mutlak güzelliğin izleriyle doludur ve her zerrede o güzelliği görmek mümkündür. Ehl-i hal olarak da bilinen bu sufiler daimi bir vecd ve istigrak içinde kendileri-

3 bkz. Yunus Emre, *Divân, Risâletü’-n-nushiyye*, (haz. Mustafa Tatcı), H Yayınları, İstanbul 2011.

4 M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Akçağ Yay., Ankara 2003, s. 272-273.

5 Geniş bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, “Aşk”, DİA.....

ni Hakk’ın mutlak hüsnünün huzurunda hissederler. Bütün kainattan ve uhrevi mükafat fikrinden azade bir biçimde tam bir murakabe hali yaşarlar.

Bu iki mesleğin Allah tasavvurlarında da farklı bakış açıları mevcuttur. *Sekr* (sarhoşluk) halini tecrübe den âşık sufiler, Allah’ın dünyaya içkin olduğunu, her yerde hazır ve nazır olduğunu ve O’nunla birleşme imkanının her an var olduğunu düşünürler. Her şeyde O’nun güzelliğini gören bu bakış açısına sahip sufiler Allah’ın ancak sevmeye layık olduğunu vurgularlar. Sahv (uyanıklık) halini tecrübe eden salik ise Allah’ın gaib ve mutlak aşkın varlık olduğuna vurgu yaparlar. Allah’la alem arasında açık bir fark gözetilen bu anlayışta Allah’ın celal sıfatları hakimdir.⁶ İlahi aşkın sarhoşu olan sufilerde genellikle şeriat vurgusu çok azdır; Allah’ın vahdetinde fani olma düşüncesiyle yaşadıkları deruni bir tecrübeyi dile getirirler, bu yüzden de Allah’ın rahmetinden emin davranırlar. Zühd ve takva sahiplerinde ise şeriatın sınırları bağlayıcıdır, Allah’ın gazabından endişe duyarlar ve kulun Rabbi ile ilişkisinde edebi gözetirler.

“Bizim Yunus” diye bilinen Yunus Emre’nin şiirleri tasavvufi düşünce geleneğindeki bu iki farklı tarz açısından değerlendirildiğinde, İsmail Hakkı Bursevi’nin ifadesiyle şu rahatlıkla söylenebilir: Yunus’un şiirleri “makalat-ı tevhid ve kelimat-ı irfan”dır.⁷ Bursevi’nin tanımlamasında geçen tevhid ve irfan kelimelerinin aşk yolunu takip eden sufilerce sıkça kullanılan terimler olduğu malumdur. Dolayısıyla “Bizim Yunus”un sözleri (burada Yunus’a nispet edilen şiirlerin büyük çoğunluğu, demek daha doğru olabilir.) şeriat sınırları içinde kalan zühd ve takva edebiyatı ürünleri olmaktan ziyade, mutlak cemalin tesiri altında kalan sufînin yaşadığı manevi tecrübenin aktarıldığı coşkun manzumelerdir. Bu sözlerde fikrin tesiri altında kalan bir niyaz değil, gönlünde Rabbi’ne karşı duyduğu aşkla coşan dervişin sonsuzluğuna uzanan feryadını duymak mümkündür. Onun şiirleri, Fuad Köprülü’nün tespitleri doğrultusunda, Ahmed Yesevi’nin “zâhidane ve müttakiyane telakkileri”nden⁸ ziyade İbnü’l-Arabî ile Mevlana’nın vahdet-i vücûd anlayışına daha yakın durmaktadır. Yesevi’nin irşad amacıyla söylenmiş, adeta vaaz kürsüsünden irad edilen manzum hitabelerinin aksine, Yunus Emre’nin sözleri her yerde açık ve net olan mutlak cemalin karşısında heyecana kapılan ruhun kanat çırpımlarıdır:

İy uslular iy uslular siz eyidün ben n’ideyüm

Ol dost yüzün göreliden ‘aklum başa gelmez benüm (Tatçı, 214/2)

sözyle “Bizim Yunus”un siması hayalimizde hemen canlanır. Çünkü bildiğimiz, aşinası olduğumuz Yunus Emre, hakikatin bir ve her şeyin aslının O olduğunu söyler. O gaip ve meçhul olana değil, kainatin her köşesinde tecelli eden hakikate âşıktır. “Bizim Yunus” bu hakikatin bulunacağı yeri önce dağlara, taşlara, denize, yaza, kışa sorar; nihayet aradığı hakikati kendi “ben”inde bulur:

Çok cehd idüp istedüm yir ü gögi aradum

Hîç mekânda bulmadum buldum insân içinde (Tatçı, 339/3)

6 Willian Chittick, *Tasavvuf*, (çev. Turan Koç), İz Yay., İstanbul 2003, s. 76-79.

7 İsmail Hakkı Bursevi, *Rûhü’l-Mesnevî*, (haz. İsmail Güleç), İnsan Yay., İstanbul 2017, s. 155.

8 Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, s. 205.

Ama bu buluş paradoksal olarak Yunus’un yok oluşuna da zemin hazırlar. Çünkü hayranlık içinde müşahade ettiği hakikatin tecellisi o kadar parlaktır ki; kendisinden başka her şeyi görünmez kılar, fenaya uğratar. Yunus “ballar balı”nı elde etmek için “kovan”ını yağma eder. Dostun yüzüyle sadece Yunus kendinden geçmez; O’nun cemalini gören zahid bile ömrü boyunca güvendiği, itimat ettiği din ve imanını bu uğurda hiç çekinmeden yağmaya verir:

Yağmâya virür ol demde yüz bin zâhid dîn ü îmân (Tatcı, 259/1)

Yunus’un şiirlerinde arayış motifi önemli bir yere sahiptir. Bir çok beyitte bu meseleye temas vardır. Bu açıdan Yunus’un şiirleri mutlak hakikati arayışın ifadesi şeklinde de okunabilir. Bu arayış, bir çok sufinin dile getirdiği gibi, ezeli vatanda hakiki sevgili ile birlik olan ruhun dünyaya gönderilmesiyle birlikte başlar. Yani aslından koparak içine düştüğü dünya, ruh için bir gurbettir. Yunus’un ruhu doğduğu günden itibaren, yani asli vatanından ayrı düştüğü ilk andan itibaren sürekli ıstırap çeker. Yunus’un dünya hayatında ayrı düştüğü sevgilisine karşı dilinden dökülen sözler de ezeli vatanda tattığı aşk şarabının etkisiyle söylenmiştir:

Âşık Yûnus bugün gurbetde kaldı

Ki ‘ışkı söyledür dildâre karşı (Tatcı, 289/9)

Yunus’un dünya hayatında yaşadığı bu devamlı esirlik haline sebep, ezel bezminde Dost’un Yunus’un yüzüne attığı kısa süreli bir bakıştır. Yunus’un yaşadığı bu sarhoşluk hali öyle bir dereceye varır ki denizler kadeh olsa yine bu susuzluğu gideremez. Bu susuzluğu giderecek olan tek şey, sevgiliyle arasındaki ayrılığın ortadan kalkmasıdır. Bu da ancak aradaki ikiliğin kalkmasıyla, dolayısıyla Yunus’un kendi benliğinden vazgeçmesiyle mümkündür.

Mevcut divan nüshalarında Yunus Emre’ye isnat edilen şiirlerin birçoğu için, bunların sekr (sarhoşluk) ve aşk karakteri taşıyan şiirler olduğunu söylemek mümkündür. Bu tür şiirlerde Yunus’un dudakları kıpırdamaz; bunlar tamamen ilahi aşkla dolu bir kalbin dilinden dökülen sözlerdir. Bu yüzdendir ki; bu şiirleri okuyan muhatabın yüzüne ilkbahar rüzgarı gibi ılık bir esinti çarpar. Bu şiirlerde fazilet ve ahlak aşılama, insanlara telkinde bulunma zayıftır. Yunus’un bu makamdan söylediği şiirleri belki de en iyi özetleyen şu dörtlüktür:

Cennet Cennet didükleri

Bir ev ile bir kaç hûrî

İsteyene virgil anı

Bana seni gerek seni (Tatcı, 381/8)

Peki divan nüshalarında ve mecmualarda Yunus Emre’ye mal edilen ama yukarıdaki kategoriye girmeyen, yani sehv (sarhoşluk) haliyle söylenmemiş, daha çok tasavvufun sahv (uyanıklık) düşüncesini yansıtan şiirlerin durumu nedir? Nitekim hislerden ziyade durgun bir gönlün çırpınışlarını gösteren bu tür şiirlerde his serbestliği olmadığı gibi aşkın coşkunluğu da yoktur. Bunlarda sözlerin yüzeyi ile derinliği birbirine çok yakındır. Tazarru ve niyazı andıran bu şiirlerde

de hakikatin bir olduğu ve her şeyin aslının O olduğu görünse de, diğer şiiirlerin aksine bunlarda o asla götürecekt tek şeyin ibadet olduğu vurgulanır. Şimdiye değin yapılmış divan neşirlerinde azımsanmayacak sayıda olan,

Uçmakdağı Hürîleri geymiş anlar nûr tonları
Ne bahtlı mü'minleri bize nasîb eyle Çalap (Tatçı, 16/7)

gibi beyitlerde daha çok zühd ve takvaya bağı ve şeriat adabına meyilli bir Yunus Emre profili karşımıza çıkmaktadır. Bunlar “Bizim Yunus”un diyebileceğimiz eda, üslup ve dilden uzak manzumeler gibi görünmektedir. Gölpinarlı bu tarz şiiirlerin, Yunus Emre tarafından ya tarikat yoluna girişinin ilk dönemlerinde ya da tarikata yeni girenler için, onların diliyle söylenmiş manzumeler olduğunu düşünür.⁹ Burhan Toprak ise “bu cins şiiirlerin Yunus Emre’ye ait olmayacağını anlamak her halde büyük bir zekâ işi değildir.”¹⁰ diyerek Yunus Emre’ye isnad edilen ve şeriat dairesi içinde kalan bu tür şiiirleri toptan reddeder. Hazırladığı divan neşrinde şiiirleri Yunus Emre’nin manevi yolculuğunda katettiğini söylediği evrelere göre yedi bölüm halinde veren Toprak, ilk dört bölüme aldığı şiiirlerin Yunus Emre’nin Tapduk Emre’yle buluşmasından önce söylenmiş olabileceğini belirtir. Ancak bunlar arasında bahsi geçen mevzuları içeren şiiirlere yine de yer vermez. Diğer bir ifadeyle; şeriat kurallarından, ibadetlerden, cennet arzusundan ve cehennem korkusundan bahseden şiiirlerin Yunus Emre tarafından söylenmiş olamayacağını belirterek bu tarz şiiirleri asla kabul etmez. Ama o da Gölpinarlı gibi, Yunus Emre’nin sülûk öncesinde şiiirle meşgul olduğunu, Tapduk Emre’nin hizmetine girdikten sonra şiiirlerinin karakterinde değişim yaşandığını düşünür. Bu konuda özet olarak şu söylenebilir; Yunus Emre’yle ilgili yapılan çalışmalarda genellikle, -Köprülü’nün “müteşerriane ve zahidane” olarak tavsif ettiği- bu tarz şiiirlerin Yunus Emre tarafından söylenmiş olabileceği kabul edilir, ancak bunların tasavvuf yoluna girmeden önceki devreye ait şiiirler olduğu da vurgulanır. Meseleyi “cami müslümanlığı-tasavvuf” karşıtlığı ile izah etmeye çalışan İlhan Başgöz de yine söz konusu şiiirlerin Tapduk Emre kapısına varmadan önce söylendiği kanaatindedir.¹¹

Hayatındaki bir çok ayrıntının karanlıkta kalması gibi, Yunus Emre’nin şiiirle ne zaman tanıştığı da meçhuldür. Tapduk Emre’nin dergahına varmadan önce şiiirle meşgul olup olmadığı konusunda eldeki mevcut vesikalardan kesin bir bilgi elde edilemiyor. Bu yüzden Yunus Emre şiiirleri tasnif edilirken, bunları sülûk öncesi ve sonrası şiiirler olarak değerlendirmenin isabetli sonuçlar ortaya koyduğunu söylemek hayli güçtür. Kaldı ki *Vakıat-ı Üftade*’deki bir rivayete göre Yunus Emre’nin Tapduk Emre’nin nefesiyle şiiir söylemeye başladığı belirtilir.¹² Bu rivayet doğruluğu kabul edildiği takdirde, Yunus Emre’nin seyr ü sülûk döneminden önce şiiirle meşgul olmadığı sonucu bile çıkarılabilir. Ama yine unutulmamalıdır ki; hayatı hakkında bilinenlerin az,

9 Abdülbaki Gölpinarlı, *Yunus Emre Divanı*, 1936, s. 21.

10 Burhan Toprak, *Yunus Emre Divanı*, Odunpazarı Belediyesi Yay., İstanbul 2006, s. 34.

11 İlhan Başgöz, “Yunus Emre, Türk Folkloru ve Halk Edebiyatı”, *Yunus Emre*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2012, s. 342-343.

12 Aziz Mahmud Hüdâyî, *Vâkı’ât-ı Üftade*, Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 574, s. 91, 256’den naklen Mustafa Tatçı, “Yunus Emre”, *DİA*, 43, İstanbul 2013, s. 600.

bilinmeyenlerin ise fazla olduğu bir şair olarak Yunus Emre’ye dair her yorum ve tasavvur, ortaya çıkacak her yeni bilgi ve belgeyle doğrulanabileceği gibi olumsuzlanmaya da açıktır.

Bununla birlikte, Hak âşığı bir şair olarak “Bizim Yunus”un, aşinası olduğumuz cezbeli şiirlerinin dışında kalan, “dar ve zühdi” bir yapıdaki şiirlerin, tasavvufa meyl etmeden önce, yani Tapduk Emre’nin dergahına varmadan önceki dönemlerde söylenmiş olabileceği ihtimali şöyle bir soru işaretini de beraberinde getirmektedir: Yunus Emre’nin halk arasındaki şöhreti acaba ne zaman başladı? Zira büyük çoğunluğu sözlü kültür aracılığıyla aktarılan Yunus şiirlerinin halk tarafından hafızalarda saklanarak dilden dile dolaşabilmesi, öncelikle Yunus Emre’nin yaygın bir şöhrete sahip olmasını gerektirmektedir. Tarihi kaynaklardan bu konuda da herhangi bir bilgiye ulaşmak mümkün görünmüyor. Menkıbelerde aktarılan rivayetlerin satır aralarında ise bazı ipuçlarına ulaşmak mümkündür. Daha doğrusu bu rivayetlerden, Yunus Emre’nin Tapduk Emre’nin kapısına varmadan önce şiir söylediğine dair en ufak bir işaret olmadığı gibi, halk tarafından tanınan birisi olduğunu gösteren herhangi bir kayıt da bulunmamaktadır. Aksine *Velayetname*’de Yunus Emre’den bahsedilirken onun, başlagıçta çiftçilikle uğraşan sıradan bir köylü olduğu belirtilir, ta ki Tapduk Emre’nin kapısına varıncaya kadar. Şeyhinin dergahında yaptığı hizmetin neticesinde Yunus Emre dönüşüm geçirerek, asıl, “Bizim Yunus” olarak şöhrete kavuşur, hatta yukarıda belirtildiği gibi şeyhinin icazetiyle dilinin bağı çözülür ve şiir söylemeye başlar. Böylece şiirleri halkın hafızasında saklanmaya değer bulunur. Tabii, çok zayıf da olsa şiirlerin, kaybolmalarını engellemek amacıyla Yunus Emre’nin kendisi tarafından yazıya geçirilmiş olma ihtimali de bulunmaktadır. Bu yüzden, söz konusu şiirler Yunus Emre’ye isnad edilecekse eğer, bunları sülûk öncesi şiirler şeklinde değil, belki olgunluk çağı şiirleri olarak görmek daha doğru olur, kanaatindeyiz. Hayatının son dönemlerinde insanlara ahlaki öğütler vermek amacıyla *Risaletü’n-nushiyye* isimli mesnevisini kaleme alması da aslında Yunus Emre’nin ahlakî ve zühdi anlayışa bağlı şiirlerini tasavvufî eğitimden önce değil, belki, sonraki dönemlerde söylediğini gösterir. Ama bu konuda da son sözün, hayatının karanlıkta kalan kısımlarını aydınlatacak yeni tarihi belgelere ait olduğu yine unutulmamalıdır.

Yunus Emre’nin ilahileri ile *Risaletü’n-nushiyye*’si arasındaki üslup farkı, Mevlana’nın *Divan-ı Kebir*’i ile *Mesnevi*’si arasındaki farka oldukça benzemektedir. Mevlana coşkunu ve vecd dolu ruhunun kanat çırpmalarını *Divan-ı Kebir*’deki gazelleriyle ortaya koyarken, insanlara yol göstermek amacıyla yazdığı *Mesnevi* ile de daha çok aklın kontrolü altında bir yol takip eder. Yunus Emre’nin divan nüshalarında bulunan şiirlerinin büyük çoğunluğu için de, bunların tıpkı *Divan-ı Kebir*’deki gazeller gibi akıldan değil, gönülden doğan şiirler olduğu ilk bakışta söylenebilir. *Risaletü’n-nushiyye* ise tam tersine irşad amacıyla kaleme alındığı için bu eserde hissîlikten ziyade fikrî bir üslup hakimdir. Bu itibarla, divan nüshaları içinde bol sayıda örneği bulunan, riyazet ve nafilâ ibadet etmek suretiyle Allah’ın azabından emin olma ve cennete girme ümidi taşıyan zühdi anlayışa bağlı manzumeler, üslup ve eda olarak “Bizim Yunus”un alışlagelen aşk ve cezbe dolu şiirlerinden ziyade *Risâletü’n-nushiyye*’ye daha yakın durmaktadır. Dolayısıyla Burhan

Toprak’ın dediğinin aksine, söz konusu şiirlerin Yunus Emre’ye ait olamayacağını kesin bir dille iddia etmek hayli güçtür.

Bununla birlikte *Bektaşî Velayetnamesi*’nde şöyle bir menkabeye yer verilir: Anadolu erenlerinin Tapduk Emre’nin tekyesine toplandıkları bir gün büyük bir meclis kurulur. O mecliste Yûnus-ı Gûyende isminde bir kimseyle beraber Yunus Emre de vardı. Tapduk Emre’ye cezbe hali gelince Gûyende’ye “Yûnus, söyle” der, fakat Gûyende işitmez. Tekrar “Yunus şevkimiz var, söyle, dinleyelim” dediyse de Yûnus-ı Gûyende yine duymaz. Üçüncü kez de Gûyende’den ses çıkmayınca, bu kez odun taşıyıcısına (Yûnus Emre) dönerek “Yunus, vakit doldu, o hazinenin kilitli açıldı, nasibini aldın, Hünkar’ın sözü şimdi yerine geldi, bu mesliste sen söyle!» dedi. Bunun üzerine Yûnus’un gönlündeki tüm perdeler açıldı, Şevk denizine düştü. Ağzını açıp inci ve cevher saçtı. İlahî hakikat sırlarından inceliklerinden öyle söz etti ki, işitenler hayran kaldılar.¹³

Bu hikayeden anlaşıldığına göre; Tapduk Emre’nin dergahında aynı zamanda iki farklı Yunus yetişmiş ve her ikisi de şairdir. Başından beri şiirle uğraşan Yunus-i Gûyende idi, odun taşıyıcısı olan “Bizim Yunus”un şiir söylemeye başlaması ise ancak Tapduk Emre’nin nefesiyle gerçekleşti. Tarihî kaynaklarca desteklenmese de bu hikayenin anlattıklarından şu soruyu yine de sorabiliriz: “Bizim Yunus”un şiirleri daha yaşadığı dönemlerde çağdaşı olan diğer Yunus’la karışmış olabilir mi? Soru şöyle de sorulabilir: “Bizim Yunus”un bildiğimiz cezbeli şiirlerine acaba Yunus-i Gûyende’nin şiirleri karışmış olmasın?

---

13 Sedat Karkaş, *Ali Nihani’nin Manzum Hacı Bektaş-ı Veli Velayetnamesi*, Grafiker Yay., Ankara 2018, s.378-380.

KAYNAKÇA

- Başgöz, İlhan. “Yunus Emre, Türk Folkloru ve Halk Edebiyatı”, Yunus Emre, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara: 2012.
- Bursevi, İsmail Hakkı. Rûhü’l-Mesnevî, (haz. İsmail Güleç). İnsan Yayınları. İstanbul 2017.
- Chittick, Willian. Tasavvuf. (çev. Turan Koç), İz Yay., İstanbul 2003.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. Yunus Emre Divanı, 1936.
- Hüdâyî, Aziz Mahmud. Vâkı’ât-ı Üftâde, Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 574.
- Karkaş, Sedat. Ali Nihanî’nin Manzum Hacı Bektaş-ı Veli Velayetnamesi, Grafiker Yayınları. Ankara:2018.
- Köprülü, Fuad. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar.
- Köprülü, Fuad. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. Akçağ Yay., Ankara 2003.
- Tatcı, Mustafa. “Yunus Emre”, DİA, 43, İstanbul 2013.
- Tatcı, Mustafa. Âşık Yunus ve Diğer Yunusların Şiirleri. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1991.
- Timurtaş, Faruk Kadri. Yunus Emre Divanı, Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara 1980, s. IV.
- Toprak, Burhan. Yunus Emre Divanı. Odunpazarı Belediyesi Yayınları. İstanbul 2006.
- Uludağ, Süleyman, “Aşk”, DİA.
- Yûnus Emre. Dîvân, Risâletü’n-nushiyye, (haz. Mustafa Tatcı). H Yayınları, İstanbul 2011.